

Ἀνέκδοτος κανὼν στὸν Ἅγιο μάρτυρα Οὐάρο ἀπὸ τὸν κώδικα Athous, Lavrae Δ14

Μαρίας Ἰω. Σούρμπα*

Ὁ ὑπ' ἀριθμὸν Δ14 κώδικας τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Μεγίστης Λαύρας τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἀποτελεῖ τὸ μοναδικὸ γνωστὸ χειρόγραφο ἑνὸς ἀνέκδοτου ἕως σήμερα κανόνος πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου μάρτυρος Οὐάρου¹. Ὁ κώδικας εἶναι περγαμηνὸς καὶ ἀποτελεῖ *Μηναῖον* τῶν μηνῶν Σεπτεμβρίου, Ὀκτωβρίου καὶ Νοεμβρίου. Ἀπαρτίζεται ἀπὸ 190 φύλλα διαστάσεων 24×20 καὶ ἀνήκει χρονικῶς στὸν 12ο αἰῶνα². Ὁ κανὼν παραδίδεται στὰ φύλλα 2-3^ο καὶ περιλαμβάνεται στὴν ἀκολουθία τῆς 25ης Ὀκτωβρίου, ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία καταγράφεται στὸ χειρόγραφο ἡ ἑορτὴ τοῦ ὑμνουμένου ἁγίου. Στὶς 25 Ὀκτωβρίου καταγράφεται ἡ ἑορτὴ τοῦ ἁγίου Οὐάρου καὶ στὸ *Μηνολόγιον* τοῦ Βασιλείου³ καὶ στὸ *Τυπικὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας*⁴. Διαφορετικὲς ἑορτολογικὲς παραδόσεις ἐκπροσωποῦνται στὸ *Μηναῖον* Ὀκτωβρίου⁵,

* Ἡ Μαρία Ἰω. Σούρμπα εἶναι διδάκτωρ Βυζαντινῆς Φιλολογίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Ἑθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

1. Γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ κανόνος βλ. Ἑλένη Παπαηλιοπούλου-Φωτοπούλου, *Ταμείον ἀνεκδότων βυζαντινῶν ἁσματικῶν κανόνων. Ἰ. Κανόνες Μηναίων*, Σύλλογος πρὸς Διάδοσιν Ὀφελίμων Βιβλίων, Ἀθῆναι 1996, σ. 68, ἀρ. 140.

2. Σπυρίδων Λαυριώτης (Μοναχός) – Σωφρόνιος Εὐστρατιάδης (Μητροπολίτης πρ. Λεοντοπόλεως), *Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς Μεγίστης Λαύρας (τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὁρει)*, [Ἁγιορειτικὴ Βιβλιοθήκη Β' καὶ Γ'], Paris 1925, σ. 54, ἀρ. 390.

3. J.-P. Migne, *Basilii Porphyrogeniti Imperatoris. Menologium Graecorum*, [Patrologia Graeca, 117], Paris 1894, 128.

4. J. Mateos, *Le Typicon de la Grande Église. Ms. Sainte-Croix n° 40, Xe siècle. Introduction, texte critique, traduction et notes. Tome I. Le cycle des douze mois*, [Orientalia Christiana Analecta, 165], Pont. Institutum Orientalium Studiorum, Roma 1962, σ. 76.

5. *Μηναῖον τοῦ Ὀκτωβρίου. Περιέχον ἅπασαν τὴν ἀνήκουσαν αὐτῷ ἀκολουθίαν, Διορθωθὲν τὸ πρὶν ὑπὸ Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ τοῦ Ἰμβρίου...*, τ. II, Βενετία 1863, σ. 102.

στο *Συναξάριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως*⁶, καθώς και στο κατά τον 11^ο αἰῶνα συσταθὲν λειτουργικὸ *Τυπικὸν* τῆς Μονῆς Εὐεργέτιδος⁷, ὅπου ὁ ἑορτασμὸς τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου μάρτυρος Οὐάρου καταχωρεῖται στὶς 19 Ὀκτωβρίου. Τὰ φύλλα τοῦ κώδικα παραδίδουν τὸν κανόνα σὲ ἄρκετὰ καλὴ κατάσταση, χωρὶς νὰ ὑπάρχουν χάσματα καὶ φθορές, οἱ ὁποῖες νὰ καθιστοῦν δύσκολη τὴν ἀνάγνωση τοῦ κειμένου.

Ὁ κανὼν εἶναι ὀκταώδιος –ἀπουσιάζει, κατὰ τὴ συνήθεια, ἡ β' ὥδῃ⁸– καὶ εἶναι μελισμένος σὲ ἦχο πλ. δ'. Ὡς πρὸς τὴν ἐπιλογή τῶν εἰρμῶν, γιὰ τὶς ὥδεις α', γ', ε', ζ' καὶ ἡ' ὁ ὑμνογράφος χρησιμοποιεῖ τοὺς εἰρμούς τῶν κανόνων τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ *EE* 295, n° 323 (Ἀρχ.: Ἄσμα ἀναπέμφωμεν, λαοί), *EE* 296, n° 324 (Ἀρχ.: Τὸν Ἰσραὴλ ἐκ δουλείας) καὶ *EE* 299, n° 328 (Ἀρχ.: Τῷ ἐκτινάξαντι ἐν θαλάσῃ), ἐνῶ γιὰ τὶς ὥδεις δ', ζ' καὶ θ' ὁ ὑμνογράφος ἐπιλέγει τοὺς εἰρμούς τῶν κανόνων τοῦ Ἀνδρέα Κρήτης *EE* 297, n° 326 (Ἀρχ.: Τῷ θαυμαστά τέρατα ποιήσαντι), *EE* 300, n° 329 (Ἀρχ.: Βοηθὸς καὶ σκεπαστής) καὶ *EE* 301, n° 331 (Ἀρχ.: Ἄσωμεν ὥδῃν τῷ Θεῷ)⁹. Αναφορικῶς μὲ τὸ ρυθμοτονικὸ μέτρο, τὸ ὁποῖο χρησιμοποιεῖται στὸν κανόνα, ἔχουμε νὰ παρατηρήσουμε ὅτι ὁ ὑμνογράφος δὲν τηρεῖ ἀπολύτως τοὺς νόμους τῆς ἰσοσυλλαβίας καὶ τῆς ὁμοτονίας. Ἄν καὶ ἔχει ὡς μουσικὰ καὶ ποιητικὰ πρότυπα τοὺς προαναφερομένους εἰρμούς, παρατηροῦμε πὼς πολλὲς φορὲς ἀφίσταται αὐτῶν ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸ τῶν συλλαβῶν καὶ τὴ θέση τῶν τόνων. Ἐκτιμοῦμε ὅτι οἱ ὅποιες ἐκτροπές, ἄλλοτε μικρὲς καὶ ἄλλοτε μεγάλες, τῆς ὁμοτονίας καὶ τῆς ἰσοσυλλαβίας μεταξὺ τῶν εἰρμῶν καὶ τῶν ἐπιμέρους τροπαρίων ἐξομαλύνονται κυρίως μὲ τὸ φαινόμενο τῆς τονῆς, ποὺ ἔχει διατυπώσει ὁ Ν. Τωμαδάκης¹⁰, καὶ θὰ

6. H. Delehay, *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae e codice Sirmondiano, adiectis synaxariis selectis*, Bruxellis 1902 [=Propylaeum ad AASS Novembris], στήλ. 149, n° 2.

7. R. Jordan, *The Synaxarion of the Monastery of the Theotokos Evergetis, I: September to February*, [Belfast Byzantine Texts and Translations, 6.5], Belfast Byzantine Enterprises, Belfast 2000, σ. 136.

8. Γιὰ τὴ β' ὥδῃ τῶν κανόνων βλ. Θεῶνη Κολυροπούλου, *Περὶ τοῦ προβλήματος τῆς β' ὥδῆς τῶν κανόνων*, Πάτρα 2012.

9. *Εἰρμολόγιον* ἐκδιδόμενον ὑπὸ Μητροπολίτου πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιάδου τῆ συνεργασίᾳ Σπυρίδωνος μοναχοῦ Λαυριώτου, Β' ἔκδοση ἀναθεωρημένη καὶ βελτιωμένη, ἐπιμ. Ἀ. Δ. Παναγιώτου κ.ἄ., Ἀθήνα 2006.

10. Τονὴ εἶναι τὸ φαινόμενο τῆς ἐπιβραχύνσεως ἢ ἐπιμηκύνσεως τῆς διάρκειας τῶν συλλαβῶν διὰ τοῦ τρόπου τῆς μουσικῆς βλ. Ν. Τωμαδάκης, *Ἡ βυζαντινὴ Ὑμνογραφία*

μπορούσαμε να τις εκλάβουμε ως έκφραση της ποιητικής δημιουργίας του ύμνογράφου, που πηγάζει από την ύψηλή μουσική κατάρτισή του.

Τὰ τροπάρια κατανέμονται ισομερώς στις όκτώ ώδες. Κάθε ώδη περιλαμβάνει τέσσερα τροπάρια συμπεριλαμβανομένων και των θεοτοκίων. Έπομένως, συνολικώς ό κανών αποτελείται από 32 τροπάρια, έκ των όποιων τὰ όκτώ είναι θεοτοκία.

Η γλώσσα του κανόνος είναι ή λόγια έλληνιστική γλώσσα, χωρίς ακρότητες, αρχαϊσμούς ή δημώδεις τύπους, ή δέ σύνταξη είναι όμαλή.

Από άποψη περιεχομένου, ό κανών είναι έγκωμιαστικός και παρακλητικός άνευ ύψηλών ποιητικών έξάρσεων και δέν προσθέτει πολύ σέ ό,τι έκθέτει τó Συναξάριον τής Κωνσταντινουπόλεως και οί άλλες άγιογραφικές πηγές σχετικώς με τόν βίο του μάρτυρος. Οί άναφορές σέ περιστατικά τής ζωής του έορταζόμενου άγίου έστιάζονται κυρίως στην έπισήμανση τής καταγωγής του και στο είδος του βασανιστηρίου, τó όποιο υπέστη. Πιό συγκεκριμένα, από τόν κανόνα πληροφορούμαστε ότι ό άγιος καταγόταν από τήν Αίγυπτο¹¹ και ότι υπεβλήθη στο φρικτό βασανιστήριο τής μαστιγώσεως δια τών ροπάλων¹². Ένδιαφέρουσα είδηση του κανόνος είναι έπίσης ή μνεία τής υπάρξεως μιās γυναίκας, ή όποία όνομαζόταν Κλεοπάτρα¹³. Σύμφωνα με τή διήγηση του Συμεών του Μεταφραστού¹⁴, ή γυναίκα αυτή, ή όποία καταγόταν από τήν Παλαιστίνη, μετά από τόν μαρτυρικό θάνατο του άγίου Ουάρου πήγε κρυφά τή νύκτα στο σημείο όπου είχαν αφήσει τó νεκρό του σώμα και, άφου τó άλειψε με πολύτιμα άρώματα και τó έντυσε με λαμπρό ένδυμα, τó απέθεσε με σεβασμό κάτω από τó κρεβάτι της, μεταφέροντας όσο χώμα ήταν άρκετό για τήν πρόχειρη ταφή του. Με τήν πάροδο του χρόνου όμως, έπειδή ή άσέβεια των ειδωλολατρών υποχωρούσε, έπέστρεψε στη πατρίδα της και ένταφίασε

και Ποήσις, ήτοι Είσαγωγή είς τήν Βυζαντινήν Φιλολογίαν, τ. 2, έκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1993, σσ. 231-236.

11. Βλ. στίχ. 11: Τόν τής Αίγύπτου πολίτην.

12. Βλ. στίχ. 29-30: Τόν νώτον σου δέδωκας ... είς μάστιγας ροπάλοις παιόμενος, 114: μαστιγωθείς σύ τόν νώτον τοίς ροπάλοις.

13. Βλ. στίχ. 91-96: Ως μακαρία όντως | και άξία δέδεικται | ή Κλεοπάτρα φέρουσα | τó ίερόν σου σώμα | σύν τῷ υίῳ αὐτῆς έπ' ώμων, μακάριε.

14. J.-P. Migne, Συμεών Λογοθέτου του Μεταφραστού. Μαρτύριον του άγίου μάρτυρος Ουάρου, [Patrologia Graeca, 115], Paris 1899, στήλ. 1141-1160.

τὸ νεκρὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος μὲ ὅλες τὶς τιμὲς στὴν κώμη Ἔδρα, ἀνεγείροντας μάλιστα σεπτὸ ναὸ στὴ μνήμη του¹⁵.

Μπροστὰ στὸ μαρτύριο ὁ ἅγιος παρουσιάζεται νὰ ἐπιδεικνύει γενναιότητα¹⁶, καρτερικότητα¹⁷ καὶ χαρά¹⁸, κραταιωμένος μὲ δύναμη ἐξ ὕψους¹⁹ καὶ γοητευμένος ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῶν μαρτύρων²⁰. Στὸν κανόνα τονίζεται συχνὰ τὸ κατὰ μίμησιν τοῦ Χριστοῦ μαρτύριο τοῦ Οὐάρου²¹, ἐνῶ στὸν στίχο 118 ὁ ἅγιος παρομοιάζεται μὲ στρατιώτη Χριστοῦ²².

Κατ' ἐπανάληψιν ὁ ὕμνογράφος τονίζει στὸν κανόνα του τὴν ἱαματικὴ χάρη τοῦ ἁγίου, τὴν ὁποία ἔλαβε οὐρανόθεν²³, ἐνῶ στοὺς στίχους 130-134 τιμᾶται ἡ σορὸς τῶν λειψάνων τοῦ ἁγίου μάρτυρος, ἡ ὁποία ἐξακολουθεῖ νὰ θαυματουργεῖ καὶ νὰ θεραπεύει ὄχι μόνον τὶς σωματικὲς ἀλλὰ καὶ τὶς ψυχικὲς ἀσθένειες²⁴.

Ἀπὸ ἄποψη ὕψους, ὁ ποιητὴς διανθίζει τὸν κανόνα του μὲ ὠραιότατες εἰκόνες. Ἔτσι, στὸ δεύτερο τροπάριον τῆς δ' ὥδης μὲ μία ποιητικώτατη εἰκόνα παρομοιάζει τὸ αἷμα τοῦ μάρτυρος μὲ μύρον εὐωδιάζον. Ἐπίσης, ἰδιαιτέρας σημασίας εἶναι τὸ δεύτερο τροπάριον τῆς ε' ὥδης, στὸ ὁποῖο ὁ ἴδιος προβαίνει στὸν ἐγκωμιασμὸ τῆς ψυχῆς

15. PG 115, 1152B-1153C.

16. Βλ. στίχ. 4: τὸν γενναῖον Οὐάρον, 37: Τὸν γενναῖον ἐν μάρτυσιν, 48: ἀτρεμεῖ λογισμῶ καὶ ἀκαταπλήκτω ψυχῇ, 78-79: καὶ ἀγγέλων χοροὶ | ἐπευφήμησαν τὴν σὴν ἀνδρείαν.

17. Βλ. στίχ. 71: καρτερόψυχε.

18. Βλ. στίχ. 32: ἔχαιρες μᾶλλον ἐντροφῶν τοῖς δεινοῖς.

19. Βλ. στίχ. 8: καὶ θεῖα ἐπιπνοῖα ῥωσθεῖς, 125-129: Ἄνυμνοῦμέν σε | τὸν σωτήρα καὶ θεόν, | τὸν ἰσχὺν καὶ χάριν | παρασχόντα ἐξ ὕψους | τῷ σοφῷ ἀθλοφόρῳ κατὰ τοῦ πονηροῦ.

20. Βλ. στίχ. 6-7: Ταῖς διδασκαῖς τῶν μαρτύρων | τὴν ψυχὴν θελγόμενος.

21. Βλ. στίχ. 2: καὶ μιμητὴν τοῦ πάθους αὐτοῦ, 29: Τὸν νῶτον σου δέδωκας κατὰ μίμησιν Χριστοῦ, 113: Ὡς μιμητὴς τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀθλοφόρος.

22. Βλ. στίχ. 117-120: Ὁ μεγαλύνας τὴν μνήμην τοῦ ἐνδόξου | καὶ θαυμαστοῦ σου, οἰκτίρμον, στρατιώτου | ταῖς αὐτοῦ πρεσβεῖαις | παράσχου τῷ λαῷ σου συγχώρησιν πταισμάτων.

23. Βλ. στίχ. 85-90: Ἐμεγαλύνθης, μάρτυς, | διὰ τῆς ἀθλήσεως | καὶ οὐρανόθεν εἴληφας | τὴν τῶν θαυμάτων χάριν | εἰς τὸ ἰᾶσθαι | τὰ ἡμῶν ἀρρωστήματα καὶ 97-102: Ἄξιεπαῖνοις ὕμνοις | καὶ ὠδαῖς τιμήσωμεν | τὸν ἀθλοφόρον Οὐάρον | ὅτι καὶ μετὰ τέλος, | καθάπερ ζῶν, | εὐεργετεῖ τοὺς τιμῶντας αὐτόν.

24. Βλ. στίχ. 130-134: Ἰατρεῖον πᾶσιν | ἀνεδείχθη μυστικόν | ἡ σορὸς τῶν λειψάνων | τοῦ σοφοῦ ἀθλοφόρου, | ἐν ἧ πάντα τὰ πάθη ἐκκαθαίρονται.

τοῦ ἁγίου μὲ μία ἐξαιρετική μεταφορά²⁵, ποὺ παραπέμπει σὲ γνωστὸ παλαιοδιαθηκικὸ χωρίο²⁶.

Ὁ ἅγιος καλῶς τὸν δρόμον ἐκτελέσας καὶ τὴν πίστιν τηρήσας, ὡς ἄλλος Παῦλος, ἀγάλλεται αἰωνίως (στίχ. 135-138), διότι κατέχει καὶ αὐτὸς μία θέση στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ὅπου συναναστρέφεται μαζί μὲ τοὺς ἀγγέλους²⁷.

Τὴ θεολογικὴ συγκρότηση τοῦ Γερμανοῦ καταδεικνύουν τὰ θεοτοκία τοῦ κανόνος. Στὰ θεοτοκία α', γ' καὶ η' ὁ ὕμνογράφος τονίζει τὴν ὑπερφυῆ σάρκωση τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ ἐπισημαίνει τὴ σημασία τῶν πρεσβειῶν Τῆς πρὸς τὸν Ἰῖο τῆς. Στὸ θεοτοκίον ε' καλεῖ ὅλους τοὺς πιστοὺς νὰ τιμήσουν τὴν εὐλογημένη Παρθένο ὡς βασιλίδα, διότι αὐτὴ γέννησε τὸν Βασιλέα τῶν ὄλων, ἐνῶ στὸ θεοτοκίον θ' μεγαλύνει αὐτὴν ποὺ κατέστησε ἐμᾶς πανίσχυρους μὲ τὸν ἄχραντο Τόκο τῆς. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ θεοτοκίον τῆς ζ' ὠδῆς, ὅπου ὁ ὕμνογράφος, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸ πρῶτο τροπάριον τῆς δ' ὠδῆς τοῦ Μικροῦ Παρακλητικοῦ Κανόνος πρὸς τὴ Θεοτόκο, παρακαλεῖ τὴ Μητέρα τοῦ Θεοῦ νὰ κατευνάσει τὴν ψυχικὴ ταραχὴ καὶ νὰ τὸν λυτρώσει ἀπὸ κάθε κίνδυνο. Ποιητικώτατα τέλος εἶναι τὰ θεοτοκία τῶν ὠδῶν δ' καὶ ζ'. Σὲ αὐτὰ ἡ Θεοτόκος χαιρετίζεται ὡς θρόνος πυρίμορφος (στίχ. 49), λυχνία λαμπαδηφόρος (στίχ. 50), ὄρος ἀλατόμητον (στίχ. 51), κιβωτὸς λογικῆ, ἁγία ἁγίων σκηνή (στίχ. 52) καὶ κούφη νεφέλη (στίχ. 103).

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ποιητὴ τοῦ κανόνος, ἐπισημαίνεται ὅτι στὸν κώδικα δὲν ὑπάρχει κάποια σχετικὴ ἔνδειξη. Ὁ Σωφρόνιος Εὐστρατιάδης ὡστόσο τὸν προσγράφει στὸν Γερμανὸ Α', πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως (±650-740)²⁸. Στοιχεῖα ὑποστηρικτικὰ γιὰ τὴν ἀπόδοση τοῦ κανόνος, ἔστω καὶ μὲ ἐπιφύλαξη ἐλλείπει χειρόγραφης μαρτυρίας, στὸν πατριάρχῃ Γερμανὸ ὑπάρχουν ἄρκετά, ὅπως γιὰ παράδειγμα στοιχεῖα τεχνικῆς τοῦ κανόνος

25. Βλ. στίχ. 57-60: Ὑπὲρ χιόνα λάμψαν | τὸ τῆς φυγῆς σου ὠραῖον, πανόλβιε, | πᾶσαν διεσκέδασεν | τῶν παρανομούντων τὴν ἄνοιαν.

26. Ψαλμ. 50, 9.

27. Βλ. στίχ. 111-112: καὶ σὺν ἀγγέλοις | αὐλίζει εἰς αἰῶνα Χριστῷ συμβασιλεύων.

28. Σωφρόνιος Εὐστρατιάδης, «Ταμεῖον ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως», Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος 37 (1938), ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, σ. 477.

(ἔκταση κανόνος, ἐπιλογή εἰρμῶν, ἀπουσία ἀκροστιχίδος, θεοτοκία), στοιχεῖα γλώσσας, μέτρου, περιεχομένου καὶ ὕφους γενικώτερα²⁹.

Γιὰ τὴν ἔκδοση τοῦ κανόνος βασιστήκαμε στὸ μοναδικὸ χειρόγραφο, τὸ ὁποῖο διασώζει τὸν κανόνα, τὸν κώδικα *Dβ*³⁰. Τοῦ κανόνος προτάσσεται τὸ συναξάριον τοῦ ἁγίου Οὐάρου, σύμφωνα μὲ τὸ *Συναξάριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως*. Γιὰ τὴ διαίρεση τοῦ κανόνος σὲ στίχους ὡς γνώμονας χρησιμοποιήθηκε τὸ *Εἰρμολόγιον* τοῦ Εὐστρατιάδη. Τὸ κριτικὸ κείμενο συνοδεύεται ἀπὸ *apparatus heirmorum* (ὑπόμνημα εἰρμῶν), *apparatus biblicus* (ὑπόμνημα βιβλικῶν χωρίων) καὶ *apparatus locorum parallelorum* (ὑπόμνημα παραλλήλων χωρίων). Στὸ τελευταῖο ὑπόμνημα περιλαμβάνονται ἀποκλειστικῶς παράλληλα χωρία ἀπὸ τὰ ὑμνογραφικὰ ἔργα τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ, σὲ μία προσπάθεια νὰ καταδειχθοῦν παρόμοιες ιδέες ἢ ἐκφράσεις, οἱ ὁποῖες μποροῦν νὰ χρησιμεύσουν στὴν ἐπίλυση τοῦ προβλήματος τῆς πατρότητος τοῦ κανόνος. Τέλος, τὸ κείμενο παραδίδεται μὲ πολλὰ ὀρθογραφικὰ σφάλματα, τὰ ὁποῖα διορθώνονται σιωπηρῶς (π.χ. στίχ. 15 συμφώνως: συμφόνως cod., στίχ. 21 ἑορτάζει: ἑωρτάζει cod., στίχ. 62 φθειρομένης: φθηρομένης cod. κ.ἄ.).

29. Σχετικῶς μὲ τὴν ποιητικὴ τέχνη τοῦ ἁγίου Γερμανοῦ βλ. Μαρία Σούρμπα, *Τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γερμανοῦ Α' τοῦ Ὁμολογητῆ* (ca 650-740), [Βυζαντινὲς Πραγματεῖες, 4], ἐκδ. Γρηγόρης, Ἀθήνα 2022, σσ. 157-235.

30. Γιὰ τὸ σύμβολο χρησιμοποιήθηκε ἡ κωδικοποιημένη πρόταση τοῦ Σταύρου Κουροσύνη γιὰ τὴ σειρὰ *Analecta Hymnica Graeca e codicibus Orientalibus eruta*.

ΚΑΝΩΝ ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΜΑΡΤΥΡΑ ΟΥΑΡΟ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΜΒΟΛΩΝ ΚΑΙ ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΩΝ

ΚΩΔΙΞ

Dβ *Athous Lavrae Δ 14, ff. 2-3^v*

ΚΡΙΤΙΚΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ

<i>cf.</i>	<i>confer</i>
<i>f., ff.</i>	<i>folium, folia</i>
<i>heirm.</i>	<i>heirmus, -um</i>
<i>n^o</i>	<i>numerus</i>
<i>od.</i>	<i>oda, -ae</i>
<i>trop.</i>	<i>troparium</i>
<i>Dan.</i>	<i>Daniel</i>
<i>Ex.</i>	<i>Exodus</i>
<i>Hebr.</i>	<i>ad Hebraeos Epistula</i>
<i>Is.</i>	<i>Isaias</i>
<i>IV Mach.</i>	<i>IV Machabaeorum</i>
<i>Ps.</i>	<i>Psalmorum Liber</i>
<i>I Thes.</i>	<i>ad Thessalonicenses Epistula I</i>
<i>II Tim.</i>	<i>ad Timotheum Epistula II</i>

ΛΟΙΠΑ ΕΡΓΑ

<i>AHG</i>	<i>Analecta Hymnica Graeca e codicibus eruta Italiae inferioris, I. Schirò consilio et ductu edita, vol. I-XII (Canones Septembris-Augusti), Roma 1966-1980.</i>
<i>EE</i>	<i>Είρομολόγιον ἐκδιδόμενον ὑπὸ Μητροπολίτου πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιάδου τῇ συνεργασίᾳ Σπυρίδωνος μοναχοῦ Λαυριώτου. Β' ἔκδοσις ἀναθεωρημένη καὶ βελτιωμένη. Ἐπιμέλεια: Ἀ. Δ. Παναγιώτου κ.ἄ., Ἀθήνα 2006.</i>
<i>PaV</i>	<i>Παρακλητικὴ, ἥτοι Ὁκτώηχος ἡ μεγάλη, περιέχουσα πᾶσαν τὴν ἀνήκουσαν αὐτῇ ἀκολουθίαν, Βενετία 1858.</i>

Μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ΚΕ΄
Μνήμη τοῦ ἁγίου μάρτυρος Οὐάρου τοῦ Αἰγυπτίου

Συναξάριον³¹

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἄθλησις τοῦ ἁγίου μάρτυρος Οὐάρου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ. Οὗτος ἦν ἐπὶ Μαξιμιανοῦ βασιλέως στρατευόμενος ἐν Αἰγύπτῳ, γένους ἐπισήμου καὶ εὐσεβοῦς. Ἐγκλεισθέντων δέ τινων ἁγίων ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν ἐπὶ χρόνον πολὺν, ἐπεμελεῖτο αὐτῶν ὁ ἅγιος Οὐάρος καθ' ἑκάστην. Ἐνὸς δὲ τῶν ἑπτὰ ἀναπαυσαμένου, ἐνέταξεν ἑαυτὸν ἀντ' ἐκείνου ὁ ἅγιος καὶ πρὸς τὸν ἡγεμόνα μετὰ τῶν λοιπῶν ἀχθεὶς τύπτεται ῥοπάλοις καὶ ἐπὶ πολὺ ξέεται τὰς πλευρὰς καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς βασάνοις ἐπὶ πέντε ὥραις παραταθείσαις τὴν ψυχὴν ἀποδίδωσι.

31. Delehaye, *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae*, ὁ.π., στήλ. 149, n° 2.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ
Κανὼν εἰς ἄγιον μεγαλομάρτυρα Οὔαρον

Ἦχος πλ. δ΄
Ὡδὴ α΄. Τὸν Ἰσραήλ ἐκ δουλείας ἐλυτρώσω

5 Τὸν ἀριστεῖα Κυρίου
καὶ μιμητὴν τοῦ πάθους αὐτοῦ
καὶ μάρτυρα φανέντα πιστόν,
τὸν γενναῖον Οὔαρον,
ῥῥαῖς ἀνευφημήσωμεν.

10 Ταῖς διδασκαῖς τῶν μαρτύρων
τὴν ψυχὴν θελγόμενος
καὶ θεῖα ἐπιπνοῖα ῥωσθεῖς,
τὸν Χριστὸν ἐκήρυξας
ἐν μέσῳ τοῦ σταδίου, σοφέ.

15 Τὸν τῆς Αἰγύπτου πολίτην
καὶ τῶν ἀγγέλων σύσκηνον
μαρτύρων τε τὸν σύναθλον
καὶ πιστῶν τὸ καύχημα
συμφώνως ἀνυμνήσωμεν.

θεοτ. 20 Διὰ παντός, Θεοτόκε,
τὸν ἐκ σοῦ ἰκέτευε
ἀρρήτῳ λόγῳ σαρκωθέντα Θεὸν
τοῦ καταπέμψαι ἡμῖν
τοῖς πιστοῖς τὸ ἔλεος.

heirm. od. α΄ EE 296, n° 324, Germani

1-2 (Τὸν - αὐτοῦ) cf. Germ. I Const., In s. Pionium, *AHG* VII, 183¹¹⁷⁻¹²⁰ (: Ὡς ἀριστεὺς | τῆς ἄνω βασιλείας | καὶ μιμητῆς | τοῦ πάθους τοῦ σωτήρος) 12 (καὶ - σύσκηνον) cf. Germ. I Const., In ss. Anargyros Cosmam et Damianum, *AHG* III¹, 61⁷² (: καὶ τῶν ἀγγέλων σύσκηνοι)

Ἦδὴ γ'. Οὐκ ἔστιν ἅγιος ὡς ὁ Κύριος

Ἡ Αἴγυπτος σήμερον ἐορτάζει
 σὺν ἡμῖν τὰ μνημόσυνα ἄδουσα
 τῆς σῆς ὑπὲρ ἄνθρωπον μαρτυρίας, τρισμάκαρ,
 ἐν ᾗ συναγάλλεται καὶ ὁ ἀγωνοθέτης Χριστός.

25 Τοῖς ὄπλοις τῆς πίστεως περιφράξας ἑαυτόν,
 τοῦ ἐχθροῦ τὴν ὑπέροπλον κατέλυσας δύναμιν,
 ἀθλητὰ τοῦ σωτήρος,
 καὶ νίκης τὸν στέφανον ἐνδόξως δι' ἀθλήσεως.

30 Τὸν νῶτον σου δέδωκας κατὰ μίμησιν Χριστοῦ,
 ἀθλοφόρε, εἰς μάστιγας ῥοπάλοις παιόμενος
 καὶ μηδὲν τῶν πόνων αἰσθόμενος
 ἔχαιρες μᾶλλον ἐντροφῶν τοῖς δεινοῖς.

θεοτ. Παρθένος ἔτεκες, ἀπειρόγαμε,
 καὶ παρθένος ἔμεινας, μήτηρ ἀνύμφευτε,
 35 Θεοτόκε Μαρία,
 Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν ἰκέτευε σωθῆναι ἡμᾶς.

Ἦδὴ δ'. Εἰσακήκοα, Κύριε,
 τὴν ἀκοήν σου καὶ ἐφοβήθην

Τὸν γενναῖον ἐν μάρτυσιν
 καὶ καθαιρέτην τῆς ἀσεβείας,
 εὐσεβῶς ἐγκωμιάσωμεν,
 40 φιλομάρτυρες, τὸν ἐνδοξον Οὐαρον.

heirm. od. γ' EE 295, n° 323, Germani

heirm. od. δ' EE 302, n° 331, Andreae

29-30 Is. 50, 6

24 (ὁ ἀγωνοθέτης Χριστός) cf. Germ. I Const., In ss. Eutropium, Cleonicum et Basiliscum, AHG VII, 36¹⁰⁹ (: τῷ ἀγωνοθέτῃ καὶ σωτήρι) 25 (Τοῖς - ἑαυτόν) cf. Germ. I Const., In s. Olbianum, od. γ', trop. β' Σούρμπα, Τὸ ποιητικὸ ἔργο, 499 (: Ὅπλοις τοῖς τῆς πίστεως | θωρακισθεῖς) 28 (καὶ - ἀθλήσεως) cf. Germ. I Const., In s. Pelagium, AHG II, 79¹¹⁶ (: ἔλαβες στέφανον νίκης), In ss. Anargyros Cosmam et Damianum, AHG III², 68¹²⁰⁻¹²¹ (: καὶ ἀπέλαβον | τὸν τῆς νίκης στέφανον), In s. Polycarpum, AHG VI, 365¹² (: διπλοῦν ἐδέξω τὸν στέφανον τῆς νίκης) 32 (ἔχαιρες μᾶλλον) cf. Germ. I Const., In ss. Gregorium et Ripsimiam, AHG I, 379³⁰³ (: ἔχαιρον πάσχουσαι σὺν σοί) 38 (καὶ καθαιρέτην τῆς ἀσεβείας) cf. Germ. I Const., In s. Auxentium, od. η', trop. γ' Σούρμπα, Τὸ ποιητικὸ ἔργο, 480 (: καθαιρέτης πνευμάτων πονηρίας), In ss. Anargyros Cosmam et Damianum, AHG III², 67⁹⁵ (: ὡς καθαιρέται τῆς πλάνης), In s. Paulum, AHG III¹, 181¹¹² (: Τὸν καθαιρέτην τῆς πλάνης), In s. Paulum, AHG III², 186¹⁶⁷ (: Τὸν καθαιρέτην τοῦ ψεύδους)

Οἱ χροῦνοὶ τῶν αἱμάτων σου,
καθάπερ μύρον εὐωδιάζον
ἐμπιμπᾶ, θεομακάριστε,
τοὺς τὴν μνήμην σου ἀξίως γεραίροντας.

45 Τὸν τῆς πίστεως θώρακα
περιβαλλόμενος, ἀθλοφόρε,
τοὺς τυράννους ἠὺτομόλησας,
ἀτρεμεῖ λογισμῶ καὶ ἀκαταπλήκτω ψυχῇ.

θεοτ. Χαῖρε, θρόνε πυρίμορφε,
50 χαῖρε λυχνία λαμπαδηφόρε,
χαῖρε, ὄρος ἀλατόμητον,
κιβωτὲ λογική, ἀγία ἀγίων σκηνή.

ἸΩδὴ ε΄. Ὁ ἐκ νυκτὸς ἀγνοίας
θεογνωσία

Τῇ παντευχία, μάρτυς,
55 τοῦ ζωηφόρου σταυροῦ τὴν ψυχὴν ὀπλισθεῖς,
πᾶσαν ἐξηφάνισας
τὴν τῆς ἀσεβείας παράταξιν.

Ἵπὲρ χιόνα λάμψαν
60 τὸ τῆς ψυχῆς σου ὠραῖον, πανόλβιε,
πᾶσαν διεσκέδασεν
τῶν παρανομούντων τὴν ἄνοιαν.

Τῆς ἐπιγείου ταύτης
καὶ φθειρομένης στρατιᾶς τὴν εὐκλειαν
τῇ ἐνθέῳ πίστει σου,
μάρτυς, πανσθενῶς κατεπάτησας.

heirm. od. ε΄ EE 295, n° 323, Germani

45-46 I Thes. 5, 8 49 Dan. 7, 9 50 Ex. 25, 30-39 Hebr. 9, 2 51 Dan. 2, 45 53-54 IV Mach. 3, 12
57 Ps. 50, 9

41 (Οἱ - σου) cf. Germ. I Const., In s. Polycarpum, AHG VI, 365³² (: οἱ χροῦνοὶ τῶν αἱμάτων), 42 (μύρον εὐωδιάζον) cf. Germ. I Const., In s. Olbianum, od. γ', trop. γ' Σούρμπα, Τὸ ποιητικὸ ἔργο, 499 (: μύρον εὐωδέστατον), In s. Euphemiam, od. β', trop. γ' Σούρμπα, Τὸ ποιητικὸ ἔργο, 499 (: ὡς θεόπνευστον μύρον) et od. η', trop. α' (: μύρον ὑπέρτιμον εὐωδίας), In ss. Anargyros Cyrum et Ioannum, od. ζ', trop. α' Σούρμπα, Τὸ ποιητικὸ ἔργο, 511 (: Τῷ θώρακι τῆς πίστεως καλῶς | ὀπλισθέντες)

65 θεοτ. Ὡς βασιλίδα πάντες
καὶ βασιλέα τῶν ὅλων κηύσασαν,
δεῦτε σὺν τῷ ἀγγέλῳ
τὴν εὐλογημένην τιμήσωμεν.

ᾠδὴ ζ'. Συνεχόμενον δέξαι με, φιλόανθρωπε

70 Τῇ μαχαίρᾳ τῆς πίστεως διέκοψας
κεφαλὰς δυναστῶν,
καρτερόψυχε, καὶ τροπαιοῦχος
κατὰ τῆς πλάνης γέγονας, μακάριε.

Ἐν πολέμοις ἀήττητος γενόμενος,
ἀθλοφόρε Χριστοῦ,
75 ἐν τῇ πίστει δὲ καὶ τῇ ἀγάπῃ
τῇ πρὸς Θεὸν ἐδειχθης, ὑπερθαύμαστε.

Οὐρανῶν βασιλεία ἠνεώγει σοι
καὶ ἀγγέλων χοροὶ
ἐπευφήμησαν τὴν σὴν ἀνδρείαν,
80 μεθ' ὧν δυσώπει, μάρτυς, τοῦ σωθῆναι ἡμᾶς.

θεοτ. Τῶν παθῶν μου τὸν τάραχον κατεύνασον
καὶ παντοίων κινδύνων
με λύτρωσαι, θεογεννητορ,
ὡς παρόρησιαν ἔχουσα πρὸς Κύριον.

ᾠδὴ ζ'. Ὁ δι' ἀγγέλου παῖδας

85 Ἐμεγαλύνθης, μάρτυς,
διὰ τῆς ἀθλήσεως
καὶ οὐρανόθεν εἴληφας
τὴν τῶν θαυμάτων χάριν
εἰς τὸ ἰᾶσθαι
90 τὰ ἡμῶν ἀρρώστηματα.

heirm. od. ζ' EE 296, n° 324 & 299, n° 328, Germani

heirm. od. ζ' EE 298, n° 326 & 300, n° 329, Andreae

81 (Τῶν – τάραχον) cf. *PaV* 380 et Germ. I Const., In s. Abercium, *AHG* II, 261⁷ (: τῶν παθῶν τὸν τάραχον), 87-88 (καὶ – χάριν) In s. Gregorium Thaumaturgum, od. ζ', trop. α' Σούρμπα, *Τὸ ποιητικὸ ἔργο*, 437 (: Μεγάλη τῶν θαυμάτων | ἡ ἐνέργεια, Κύριε, | ἦν τῷ σῶ ἱεράρχῃ ἐν Πνεύματι | οὐρανόθεν παρέσχες)

- 95 Ὡς μακαρία ὄντως
καὶ ἀξία δέδεικται
ἢ Κλεοπάτρα φέρουσα
τὸ ἱερόν σου σῶμα
σὺν τῷ υἱῷ αὐτῆς
ἐπ' ὤμων, μακάριε.
- 100 Ἀξιεπαίνοις ὕμνοις
καὶ ᾠδαῖς τιμήσωμεν
τὸν ἀθλοφόρον Οὐάρον
ὅτι καὶ μετὰ τέλος,
καθάπερ ζῶν,
εὐεργετεῖ τοὺς τιμῶντας αὐτόν.
- θεοτ. Χαίρει, κούφη νεφέλη,
Θεοτόκε πάνσεμνε,
105 ἢ τὸν ἐν γῆ προχέουσαν
ὄμβρον τῆς σωτηρίας,
χαίρει, τὸ τεῖχος
τῶν πιστῶς ἀνυμνούντων σε.

Ἦδὴ γ'. Τὸν ἐκ πατρὸς πρὸς αἰώνων γεννηθέντα

- 110 Τυραννικὴν καταπτύσας ἀθεΐαν,
μαρτυρικῶς διετέλεσας τὸν βίον
καὶ σὺν ἀγγέλοις
αὐλίζει εἰς αἰῶνας Χριστῷ συμβασιλεύων.
- 115 Ὡς μιμητῆς τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀθλοφόρος
μαστιγωθεὶς σὺ τὸν νῶτον τοῖς ῥοπάλοις
κραταιῶς ἀντείχου,
Χριστὸν ἅμα κηρύττων Θεὸν καὶ βασιλέα.

heirm. od. γ' EE 296, n° 324, Germani

97-98 (Ἀξιεπαίνοις - τιμήσωμεν) cf. Germ. I Const., In ss. Eutropium, Cleonicum et Basiliscum, *AHG* VII, 35⁷⁷⁻⁷⁸ (: Ἀξιεπαίνοις ἄσμασιν | ἀνυμνήσωμεν τοὺς ἀθλοφόρους) 111-112 (καὶ - Χριστῷ) cf. Germ. I Const., In ss. Gregorium et Ripsimiam, *AHG* I, 374²⁰¹⁻²⁰² (: νῦν μετὰ ἀγγέλων | ἐν δόξῃ αὐλιζόμενος), In s. Dionysium Areopagitam, *AHG* II, 7¹⁴¹⁻¹⁴² (: ἅμα αὐτοῖς | αὐλιζεσθαι)

- 120 Ὁ μεγαλύνας τὴν μνήμην τοῦ ἐνδόξου
καὶ θαυμαστοῦ σου, οἰκτίρμον, στρατιώτου
ταῖς αὐτοῦ πρεσβείαις
παράσχου τῷ λαῷ σου συγχώρησιν πταισμάτων.
- θεοτ. Τὸν ἐκ μητρὸς ἀπειράνδρου σαρκωθέντα
καὶ ἐκ φθορᾶς λυτρωσάμενον τὸν κόσμον,
ἱερεῖς εὐλογεῖτε,
(λαὸς ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας).

Ἰωδὴ θ'. Μεγαλύνομέν σε
τὴν μητέρα

- 125 Ἄνυμνοῦμέν σε
τὸν σωτήρα καὶ Θεόν,
τὸν ἰσχὴν καὶ χάριν
παρασχόντα ἐξ ὕψους
τῷ σοφῷ ἀθλοφόρῳ κατὰ τοῦ πονηροῦ.
- 130 Ἰατρεῖον πᾶσιν
ἀνεδείχθη μυστικὸν
ἢ σορὸς τῶν λειψάνων
τοῦ σοφοῦ ἀθλοφόρου,
ἐν ᾗ πάντα τὰ πάθη ἐκκαθαίρονται.
- 135 Ὡς καλῶς τὸν δρόμον
ἐκτελέσας, ἀθλητά,
καὶ τὴν πίστιν τηρήσας
εἰς αἰῶνα ἀγάλλη·
διὸ μνήσθητι πάντων ἡμῶν.

heirm. od. θ' EE 298, n° 326, Andreae

135-137 II Tim. 4, 6-7

117-118 (Ὁ - στρατιώτου) cf. Germ. I Const., In ss. Eulampium et Eulampiam, od. ζ', trop. α' Σούρμπα, *Τὸ ποιητικὸ ἔργο*, 386 (: Ὁ μεγαλύνας, Χριστέ, | τῶν ἀγίων ἀθλοφόρων | τὴν ἀγίαν καὶ πανέορτον | καὶ ἐνδοξὸν μνήμην), In s. Bassum, *AHG I*, 267⁹⁹⁻¹⁰⁰ (: Ὁ μεγαλύνας, Χριστέ, | τὸν σοφὸν ἱεράρχην), 130-133 (Ἰατρεῖον - ἀθλοφόρου) cf. Germ. I Const., In ss. Anargyros Cosmam et Damianum, *AHG III*², 69¹⁴⁵⁻¹⁴⁶ (: Ἡ τῶν ἀγίων θήκη | λογικὸν ἱατρεῖον) et 70¹⁸⁰⁻¹⁸² (: Τὸ τῆς οἰκουμένης | ἠνέφικται ἱατρεῖον | ἢ σορὸς ὑμῶν, ἅγιοι), 135-137 (Ὡς - τηρήσας) cf. Germ. I Const., In s. Meletium, *AHG IX*, 252¹⁰⁸⁻¹⁰⁹ (: Ἐτέλεσας τὸν δρόμον ἀκλινῶς | τὴν πίστιν τετήρηκας)

140 θεοτ. Μεγαλύνομέν σε
τὴν μεγαλύνασαν ἡμᾶς
τῷ ἀχράντῳ τόκῳ,
θεοτόκε παρθένε,
καὶ ἀνυμνοῦμεν ἀπαύστως καὶ μακαρίζομεν.

SUMMARY

An Unedited *Canon* on the St Martyr Uarus from the Codex Athous, Lavrae Δ 14

By Maria Sourba, *PhD in Byzantine Philology*
National and Kapodistrian University of Athens

The present study presents the first ever critical edition of an unedited canon on the St Martyr Uarus from the codex Athous, Lavrae Δ 14, composed most likely by Germanos I, Patriarch of Constantinople. The *editio princeps* of the above-mentioned canon is accompanied by a detailed study of the various aspects of the text, including its manuscript tradition, structure, content and metre.